

Gádor Ágnes — Szirányi Gábor

Ádám (Rothmann) Emil

(1905. február 20. – 1987. február 10.)

*„Míg zeng a dal, ne félj,
míg zeng a dal, remélj ...”*

*Gádor Ágnes és Szirányi Gábor a Liszt Ferenc
Zeneművészeti Egyetem Könyvtárának fő-
munkatársa.*

Ádám Emil tanár, karnagy, zeneszerző életéről és munkásságáról, a magyarországi zenei életben elfoglalt helyéről összefoglaló tanulmány még nem készült. Dolgozatunkban is csak arra szorítkozhatunk, hogy életének, pályájának fontosabb állomásait megemlítsük, műveinek, feldolgozásai jegyzékét megkíséreljük összeállítani.

Köszönettel tartozunk Rónainé Ádám Máriának, hogy dokumentumokkal, kéziratokkal, tanácsokkal segítette munkánkat.

Ádám Emil 1905. február 20-án született Debrecenben. Édesapja Rothmann Sámuel nagykereskedő volt, aki kezdetben az orthodox, majd később a status quo hitközség tagja lett. Édesanyja, Rothmann Bella Ungvárról származó, szintén igen vallásos, zenekedvelő család legidősebb leánygyermeké volt.

A családi háttér mellett a szülőváros is meghatározó szereppel bírt Ádám Emil életében. „A debreceni zsidóság 1840-től 1944-ig élt Debrecen szabad királyi és törvényhatósági joggal felruházott városában, előbb, mint törvényesen letelepedett városi polgárok közössége, majd, mint a város többi lakójával egyenlő jogokat élvező honosok és lakosok. [...] A kezdetben százat el nem

erő zsidó lakosok száma száz év múlva meghaladta a tízezret. Fejlett nagy közösségé vált anyagi értelemben és szellemi javakban gyarapodott [...]”¹

A lélekszám gyarapodásával új templomok születtek, a Nagytemplom² avatására 1897. szeptember 8-án került sor. A hitközség azonban megosztott volt, ennek eredményeként 1886-ban megalakult az orthodox, kiválva a status quo hitközségből. Az oktatás az 1885/86-os tanévben indult meg, az I-IV. fiú- illetve leányosztályokban. 1906-ban polgári leányiskola kezdte meg működését, majd a zsidók emberi jogait korlátozó numerus clausus életbelépése után 1921-ben alapították meg a Zsidó Reálgimnáziumot. Az 1920-as évekre a zsidó közösségnek már több temploma működött, intézményrendszere kiépült, és erre az időpontra a zsidó kulturális életben jelentős szerepet töltött be az 1910-ben alapított Debreceni Izraelita Ifjak Dalköre is.³

Ádám Emilt szülei kereskedelmi pályára szánták. A Debreceni Négy évfolyamú Fiú Felső Kereskedelmi Iskolában szerzett érettségi után könyvelőként helyezkedett el egy magánkézben lévő vegyi cégnél. Zenei érdeklődése korán felébredt, első zenei élménye a templomban hallható liturgikus zene volt. Autodidakta módon sajátította el a kottaolvasást, és hegedűn is így tanult meg játszani. Az 1920-évek elején rendszeresen énekelt a Debreceni Izraelita Ifjak Dalköre Dalárdában, majd 1924 szeptemberében annak karmesterjelöltje lett. Kinevezésére 1925-ben került sor. Ádám Emil személyében a Dalárda nemcsak jó képességű karmestert, hanem jó vezetőt is kapott. „A zsidó kultúréletet jelentősen gazdagította az újjászervezett zsidó dalárda, Rothmann Emil vezetésével. Kezdetben nagyobb volt fiatalos lendülete, mint szaktudása: közepes hegedűtudására és némi karvezetői gyakorlatra támaszkodott, melyet még a cserkészmozgalomból sajátított el. De erős akarata és természetes vezető tehetsége segítségével komoly karvezetővé vált.”⁴ Munkáját kitűnően látta el, ennek eredményeként 1928 augusztusától a nagyzsinaogói kórus karmesterévé és a debreceni Zsidó Reálgimnázium karvezető énektanárává nevezték ki. Ekkor döntött úgy, hogy zenei ismereteit tovább bővíti, ezért 1930-ban beiratkozott

¹ Mose Elijáhu Gonda: *A debreceni zsidók száz éve*.

² Nagytemplomon nem a református Nagytemplomot, hanem a Deák Ferenc utcai Nagyzsinaogót értjük. Az egyszerűség kedvéért minden alkalommal ezt a megnevezést használjuk.

³ A Dalkör 34 évig, 1910 és 1944 között működött. Fischer Henrik főkántor és Burger D. József hitközségi főjegyző irányításával alapították meg. Alapítói között található Rothmann Arnold, Ádám Emil anyai nagybátyja is. Első karmestere Gottlieb Manó volt, majd Klein Éliás lett a Dalárda zenei vezetője. 1922-ben Klein eltávozott a városból, így a Dalkör karvezető nélkül maradt. Utóda Tennenbaum Dávid főkántor: az ő kinevezése keltette életre újra a kórust, amelynek vezetője 1924-től Ádám Emil lett. Szavaival: „a Dalkör szép célkitűzéseit, törekvéseit tisztességgel szolgálta. Tényezőjévé tudott válni Debrecen zsidósága társadalmi, kulturális életének, sőt ezen túlmenően megbecsüléssel emlegették és tartották nyilván a dalos mozgalomban országos viszonylatban is. Oktatói és nevelői jelentőséggel is bírt működése, hiszen számtalan jó nevű kántor kapott ösztönzést és kiindulási alapot az együttestől, és fejtett ki azután is hasznos tevékenységet a különböző hitközségeknél”.

⁴ i. m.

Debrecen Szabad Királyi Város Zeneiskolája⁵ Akadémiai tanfolyamának zeneszerző tanszakára. Itt ismerkedett meg Szabolcsi Bencével, aki levelező tanárként Budapestről irányította gyűjtő és feldolgozó munkásságát. Tanulmányait 1934-ben fejezte be, kiváló eredménnyel, és ugyanebben az évben kötött házasságot Grád Jolánnal, aki a Négy évfolyamú Női Felső Kereskedelmi Iskolában végzett. 1935-ben fiuk született. Ebben az időben nyílt lehetősége arra, hogy Bécsben a Wiener Sängerknaben iskolájában hosszabb időt tölthessen. Elsősorban a gyermek, illetve a fiúgyermek-hangok képzése foglalkoztatta. Ezt később pályája során bőven kamatoztatta.

Debreceni éveiben Ádám Emil zenei munkássága három nagy területen bontakozott ki: a kórusok világában (a templom férfikara, később fiú-vegyeskara, a Zsidó Gimnázium kórusa, valamint az Izraelita Ifjak Dalköre); az iskolai énekkutatásban, amelynek alapjait itt sajátította el, majd később liturgiai tanítás bevezetésével is bővített; valamint a jiddis és chászid dallamok gyűjtésében és feldolgozásában.

1928-ban, a templomi kórus átvétele után legfontosabb feladatának a liturgikus repertoár lekottázását, összhangzattani felfrissítését, újra-betanítását tekintette. Ennek eredményeként teljesen új kórushangzás született a Nagyzsinagógában. A Zsidó Gimnáziumban az iskolai énektanítás mellett a kórus szervezését és vezetését is vállalta. Gyakran felléptek iskolai ünnepeken, zsidó kulturális rendezvényeken. Kiemelkedő esemény volt 1942 purimja, amikor Jean Racine

⁵ A Debreceni Zenedét 1861-ben alapították és 1862-től már rendszeres oktatás folyik benne, eleinte mindössze három tanszakon (zongora, hegedű, ének), de a századfordulóra már minden zenei tantárgyban.

Eszter című darabját mutatták be a zsidó gimnázium diákjai. A három felvonásos tragédiához Ádám Emil írt kísérőzenét. Az Izraelita Ifjak Dalköre a kor szellemének megfelelően az akkor divatos férfikari műveket énekelte. A Dálárda 1925-ben húsz tagot számlált. Ádám Emil szervezőképességének, valamint a vonzó programoknak köszönhetően a harmincas évek közepén már hatvan fő felett volt a létszám. Zenei gyűjtőútjai Ungvárra és annak környékére vezették, de egy-egy érdekes dallamért a Debrecen környéki falvakat is bejárta. Ádám Mária így emlékezik egy esetre:

Ádám Emil számára az 1943-ban megtartott „Széder dalok délutánja” címmel rendezett hangversenyre történő készülődéskor — számba véve a széder rendjét és a rendelkezésre álló zenei anyagot — kiderült, hogy hiteles zenei dallamot nem talál a „Mánis táno...” szövegére. Elpanaszolva környezetében, egy hajdúnánási bácsira hívták fel a figyelmét, aki egy valódi „kérdező dallamot” ismert. Megkeresve a bácsikát, nagy örömeire valóban egy kincsre bukkant. Lejegyezte e motívumot és ennek felhasználásával készült egy „Mánis táno”. (Ld. a műjegyzékben!)

Sajnos a gyűjtött anyag nagy része a háború alatt elveszett, de feldolgozásokban néhányuk megmaradt. 1943-ban jelent meg Debrecenben „Széfer Chájjim” címen héber olvasó- és gyakorlókönyv vallásoktatás céljaira. Ebben Ádám Emil több lejegyzése fennmaradt. (Ld. a műjegyzékben!)

A közelgő háború nem kedvezett a nyugodt munkának. Ádám Emil debreceni alkotókorszaka kisebb-nagyobb megszakításokkal 1944-ig tartott, de tevékenységét egyre lehetetlenebbé tették az 1938-tól katonai szolgálatra, majd 1940-től a munkaszolgálatra való behívások. Ám ha otthon tartózkodott, akkor sem tudta szokott módon hivatását folytatni. A Zsidó Reálgimnáziumban egyre kevesebb lett a tanár, így egyre több helyettesítési feladat hárult rá, a Nagyzsinagóga kántor nélkül maradt, ezért ünnepeken, temetésnél kántori feladatokat is ellátott. A Dalkörben folyó munka sem zavartalan,

... ritkulnak a szereplések, hangversenyt már alig lehet rendezni, hiszen gyakran bevonul munkaszolgálatra velem együtt, és mind hosszasabban odamarad a tagság. 1943 végén már szükségessé válik a vegyeskar megszervezése. A dalosok, mint minden testvériünk akkortájt, már érzik a fenyegető veszélyt, és talán éppen ennek a szorongásnak reakciójaképpen pezsgő és lendületes kórusmunka folyik ebben a számunkra teljesen új típusú együttesben.⁶

A vegyeskar bemutatkozó hangversenye 1944. március 26-án lett volna, de erre már nem kerülhetett sor, mert a németek 1944. március 20-án megszállták Debrecenét. Véget ért egy korszak, amely nem folytatódhatott, hiszen elpusztult a debreceni zsidóság java, eltűntek a kották, és a világ, amelyben e zene anyaga élt. Ádám Emil a hányattatás utolsó hónapjaiban Budapesten dolgozott mint

⁶ Ádám (Rothmann) Emil: *A Debreceni Zsidó Dalkör (előbb Izraeli Ifjak Dalköre) rövid története (1910–1944)*. (Gépirat). Budapest 1968.

vasútépítő munkaszolgálatos. Életét néhány debreceni tanítványának köszönheti, akik a cionista mozgalom tagjaiként mentették a bajba jutott embereket. Így került a Vadász utcai „Üvegházba”⁷ és itt vészelte át a háború utolsó heteit. *Míg zeng a dal, ne félj, míg zeng a dal, remélj! A zengő szív vidul, és ránk mosolyog az Úr.* Ez az 1941-ben Kardos László versére komponált kórusmű mottóként húzódott végig Ádám Emil életén. A vészkorszakban a Vadász utcai „bujdosókból” az általa szervezett kórus sokak túlélését segítette.

1945 februárjában ment vissza Debrecenbe, ahol vigasztalan helyzet fogadta. Családjáról nem voltak információi, lakásába idegenek költöztek, kéziratái, kottái elvesztek, a Református Egyetemen elhelyezett értékes gyűjteménye a tűz martalékvá vált. A Nagyszinagóga súlyosan megrongálódott (később le is bontották), a Dalkör tagjai szétszóródtak. Zenei tevékenység lehetőségének hiányában a Joint segélyszervezet ügyeit intézte. Április elején érkeztek családjáról az első biztató hírek.⁸ Ez adott neki erőt ahhoz, hogy ismét kórust szervezzen. A Zsidó Dalkör megmaradt tagjaiból alakult énekkar 1945. április 29-én koncertet adott az Arany Bika szálloda nagytermében. Itt szerepelt először Ádám Emil néven. A folyamatos munkára ennek ellenére nem volt lehetőség Debrecenben. A Zsidó Reálgimnáziumban szeptembertől indították volna újra a tanítást, de elfogytak a tanárok és a gyerekek is. Ádám Emilnek 1946 februárjában kislánya született. A debreceni zsidó közösség elpusztulása és az ebből fakadó bizonytalan egzisztenciális helyzet arra készítette, hogy családjával 1946 szeptemberében Budapestre költözzön, ahol a Pesti Izraelita Hitközség Gimnáziuma énektanáraként folytatta munkásságát. A tanári munka nagyon nehéz lehetett, hiszen minden gyermek „túlélő” volt. Elhivatottságának, kórusvezetői készségének köszönhetően hamar megalakította a gimnázium kórusát, hiszen: *Míg zeng a dal, ne félj...* Emellett sok elismerést hozó zenekart is alapított. Legnagyobb sikerüket 1947. március 30-án, a volt Royal Színház Nagytermében⁹ tartott előadásukkal aratták. A műsoron Racine *Eszter* című tragédiája szerepelt. A megőrzött plakát tanúsága szerint a Pesti Izraelita Hitközség Gimnáziuma és Leánygimnáziuma valamint az Ifjúsági zenekar működött közre.¹⁰

⁷ Ismert cég volt a Lipótvárosban a Weiss-féle tábla- és tüköruveg-nagykereskedés. Az 1930-as években Weiss Arthur modern üzletházat építtetett a Vadász u. 29. szám alá. Az épületet Kozma Lajos tervezte. 1944 végén Weiss Arthur a svájci konzulátusnak ajánlotta fel a házat, zsidók kivándorlását intéző iroda számára. A házban és pincéjében kb. 3000 ember talált menedéket a „Svájci Követtség Idegen Érdekeket Képviseelő Osztálya” védőszárnyai alatt.

⁸ Ádám Emil tágabb családjára súlyos veszteséget szenvedett, de közvetlen hozzátartozói, édesanyja, felesége és fia, túléltek a deportálást, és 1945 májusában visszatértek Debrecenbe.

⁹ A Royal Színház 1935 és 1940 között működött Budapesten, az Erzsébet körút 31. szám alatt. 1941-től Royal Varieté Színház, 1945-től Royal Revü Varieté néven nyitotta meg kapuit. Jelenleg a Madách Színház épülete áll a helyén.

¹⁰ A darabnak az 1942-es debreceni bemutató után ez volt a második előadása

Ádám Emilt, a fáradhatatlan kóruskarnagyot nem elégítette ki az iskolai énekar irányítása. Fiatal fiúkból és lányokból szervezett 70 tagú kórust, amely a Hanoár Hacioni szervezet égisze alatt működött.¹¹

A Hanoár Hacioni Kórus első hangversenyére 1946. szeptember 5-én került sor. Ez a vegyeskar valójában három kórus volt, mert a tagok folyamatosan cserélődtek: ugyanis csoportosan vándoroltak ki Palesztinába. A debreceni kórusok emlékezetből leírt repertoárját énekelték, amelyet a karnagy cionista dalokkal egészített ki. Ezek a cionista dalok, mint a Palmach induló (műjegyzék), voltak Ádám Emil háború utáni zeneszerzői korszakának első darabjai. Legszebb sikerüket 1947. december 10-én aratták, a Zeneakadémia Nagytermében. Kórusvezetői és -szervezői munkájának magas színvonalát bizonyítja egy 1949. március 30-án kelt levél, amelyet Mose Stern (Stern László, a későbbi jeruzsálemi főkántor) írt:

Ádám Emil karmester úrnak Budapest

A mozgalom hálás köszönettel tartozik Tanár Úrnak lelkes és önfeláldozó munkájáért, melyet a makhéla¹² élén végzett. A mozgalom vezetői és a makhéla tagjai valamennyien a legnagyobb szeretettel és köszönettel gondolnak Tanár Úrra. Reméljük, Erec Jisráélban folytathatja munkáját a zsidó dalkultúra fejlesztés érdekében, és sor kerül arra is, hogy ismét együtt dolgozhassunk. Salommal:

Mose Stern.

A család, a tanítás és a felnőttkórus vezetése mellett Ádám Emil szükségét érezte annak, hogy zeneszerzői diplomája mellé tanári végzettséget is szerezzen. Az 1947/48-as tanévre beiratkozott az Országos Magyar Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola énekszaktanítói szakára,¹³ ahol ugyanebben a tanévben kitűnő eredménnyel végzett és énekszaktanítói oklevelet nyert. Ez nem kis energiát igényelt tőle, hiszen 18 óra tanítás, 3 óra felnőtt kóruspróba mellett az Akadémián 22 órája volt. Tanárai között találjuk Ádám Jenőt, Járdányi Pált, Kodály Zoltánt, Perényi Lászlót és Zathureczky Edét.

¹¹ A Magyarországi Cionista Szövetség 1927-ben alakult. Fontos szerepet játszott a zsidó ifjúság nevelésében és oktatásában. Részben legális, részben illegális körülmények között számos ember aliját szervezte. Kiemelkedő eredményeket ért el a zsidó kultúra terjesztésében és fejlesztésében. A háború után 1949-ben történt betiltásáig számos gyermekotthont tartott fenn a több ezer magára maradt gyermek és fiatal számára: gondoskodott ellátásukról, nevelésükről. A Hanoár Hacioni a Szövetséghez tartozó ifjúsági szervezet volt.

¹² kórus (héber)

¹³ Az országos énekszaktanító és iskolai ének- és zenetanárképző tanfolyam 1929-ben lépett életbe. Feladata az volt, „*hogy a különböző közoktatási intézetekben alkalmazandó énektanítókat, illetőleg ének- és zenetanárokat kiképezze, és oktatásra képesítse*”. (Meszlényi Róbert szerk.: *Az Országos Magyar Királyi Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola Évkönyve*).

Az egyházi iskolák államosítására 1948 júniusában került sor.¹⁴ Ettől kezdve a Pesti Izraelita Hitközség Gimnáziuma Szent Domonkos utcai Állami Általános Fiúiskola néven működött. A korabeli kettőségre jellemző, hogy az 1948. december 23-i chanuka-ünnepséget még meg lehetett tartani, de úgy, hogy Úttörő Indulóval és zászlóavatással kezdték az ünnepélyt, és csak ezután lehetett elénekelni a hagyományos chanukai dalokat. Természetesen a felemás állapot csak átmeneti lehetett, és lassan a tanári kar is kicserélődött. Ádám Emil 1951 januárjában a Pedagógiai Főiskola Gyakorló Iskolájába, az Irányi utcába, majd 1955. augusztus 1-től a Cukor utcai Gyakorló Általános Iskolába tette át székhelyét,¹⁵ és 1969-ben történt nyugdíjba vonulásáig itt tanított. Az Apáczai Csere János Gyakorló Iskolában zeneakadémiai hallgatókkal foglalkozott. A harmadévesek hospitálni jártak hozzá, az ötödévesek pedig gyakorlótanításra. Ádám Emil elsősorban a speciális gyermekhangképzés területén rendelkezett kimagasló tudással, amelyet még a Wiener Sängerknaben-nél szerzett. Mivel mind az Irányi utcai, mind az „Apáczai” 1960-ig tisztán fiúiskola volt, jól lehetett hasznosítani a speciális hangképzési ismereteket, és számos zeneakadémia hallgatóval megszerettette a fiúkari, illetve fiúvegyeskari hangzásvilágot. Módszerének legfontosabb mozzanatait a *Köznevelés*¹⁶ című folyóiratban is ismertette.

Az iskolai kórusok mellett Ádám Emilnek mindig voltak felnőtt énekkarai. Ameddig a zsidó világi szervezetek legálisan működhettek, addig ezekből a körökből szervezte dalosait, de már a Hanoár Hacioni, majd utóda, a Joint Kórus¹⁷ is elsősorban világi zsidó zenét énekelt. A hatalom azonban ezeket sem nézte jó szemmel, és 1950-ben a Jointtal együtt annak kórusát is feloszlatták. A magyarországi zsidó zene hosszú időre a zsinagógák falai közé szorult. Ádám Emil karvezetői tehetsége azonban nem maradt kihasználatlanul, olyannyira nem, hogy volt olyan esztendő, amikor három kórust irányított egyszerre. Jelentős munkát végzett a Közgazdaságtudományi Egyetem vegyeskarával, majd a Textil KISZÖV Énekkarával. Ez utóbbi 1957-től KISZÖV Központi Énekkara néven folytatta munkáját.

1969-ben, nyugdíjba vonulása után felkérést kapott Scheiber Sándor professzortól,¹⁸ az Országos Rabbiképző Intézet igazgatójától a Kántorképző Kar újbóli létrehozására. A háború után tanár hiányában megszűnt kántorképzés feladata az előimádkozói hivatást betölteni képes muzsikuskok képzése, akiknek zöme ekkor már idős ember volt. A Kántorképzés elé kettős feladatot tűztek: egyfelől a szorosan vett kántorképzést, másfelől —Scheiber Sándorral egyetér-

¹⁴ 1948. június 16-án fogadta el az Országgyűlés az 1948: XXXIII. tc.-et az egyházi iskolák államosításáról

¹⁵ 1959-től Apáczai Csere János Általános Iskola és Gimnázium néven az ELTE gyakorlóiskolája lett.

¹⁶ XI. évf. 11. sz. 1955. június.

¹⁷ 1948 novemberében alakult, és 1950-ig működött.

¹⁸ Scheiber Sándor (1913–1985) nyelvész, irodalomtörténész. 1950-től a Rabbiképző Intézet Igazgatója. Jelentősek Arany- és Mikszáth-kutatásai.

tésben— valamennyi rabbinövendék zenei képzését. Ez utóbbinak az volt a célja, hogy a leendő rabbik az előimádkozási feladatokat a hagyományos dallamok felhasználásával technikai szempontból kifogástalanul tudják ellátni. Arra is meg kellett őket tanítani a hangképzés segítségével, hogy szónoklataikat jól artikulálva, helyesen hangsúlyozva, a levegőt megfelelően beosztva adják elő. A kántorképzéshez oktatási célú kottaanyag nem állt rendelkezésre. Ádám Emil olyan dallamgyűjteményt állított össze, amely tartalmazza a péntek esti és szombati istentiszteletek, valamint a legfontosabb ünnepek alapvető kántori dallamanyagát. Tudomásunk szerint ezt a gyűjteményt mind a mai napig használják (műjegyzék). A zsidó közösségek zenei élete az 50-es évektől kezdve kimerült a szorosan vett liturgikus zenében. Az idősebbek már-már elfeledték, hogy a zsolnárokon kívül más zsidó zene is létezik, a fiatalabb generációnak pedig soha nem volt alkalma a zsidó zene megismerésére. A legaggasztóbb magának a zenei anyagnak az eltűnése volt. Az elpusztultak magukkal vitték tudásukat, az életben maradtak nem énekeltek. Ez készítette Ádám Emilt arra, hogy a debreceni templomi kórus mintájára megkísérelje feléleszteni a Hegedűs Gyula utcai templom hajdanvolt kórusát. Erre a zsinagóga akkori kántora, Sándor László, egykori debreceni tanítványa kérte fel. 1969 szeptemberében a ros hasono-i istentiszteleten szerepelt először a kórus. A Rabbiképzőben megsokasodott feladatai miatt néhány év elteltével Klein Ervin főkántornak adta át a kórus vezetését, aki mind a mai napig őrzi az újraalapító szellemét. Ádám Emil egész pályafutása a kórusvezetéssel függött össze, így természetes volt számára, hogy új munkaterületén is —Scheiber professzor támogatásával— kórust szervezzen. Ádám Mária így emlékezik az indulásra:

Sokan aggodalmaskodtak, hogy lehetséges-e zsidó kórus megalakítása 1969-ben? Vajon politikai szempontból nem ütközik-e akadályokba? Scheiber Sándort is vonzotta e kórus életre hívásának gondolata, így vette a bátorságot és engedélyt adott a kórus szervezésére. Ennek kereteit azzal teremtette meg, hogy próbalehetőséget biztosított a jelenleg is használt tanteremben, és együttesen jelölték ki a karmesterrel azt a repertoárt, amely feltételezhetően a kor kőválnalmainak megfelelt, és nem ment túl azon a kereten, amelyet az akkori politika (kimondatlanul) engedélyezett a hitélet számára.

A kórus 1969 októberében kezdte el a próbákat. Első szereplésükre 1969. november 22-én került sor a Hegedűs Gyula utcai kultúrteremben. A repertoár gerincét kezdetben Ádám Emil olyan régebbi művei és feldolgozásai adták, mint a Hanoár Hacioni kórus által énekelt művek, régi jiddis-chászid ünnepi dallamok. Új lendületet nyert a karnagy zeneszerzői munkássága. Régi dallamokból és az idős kántoroktól gyűjtött énekekből új művek születtek a kórus számára. 1974-ben a Hungarotonnál hangfelvétel is készült. A lemezbörítón meg kellett nevezni a kórust, így merült fel a névadás igénye. Az eladdig

Ádám kórusként ismert együttes ekkor vette fel Goldmark Károly¹⁹ nevét, és e néven vált európai hírű együttesé. A kórus legfontosabb célja a magyarországi zsidó zenei élet felpezsdítése, a zsidó zeneirodalom felelevenítése és a zsidó népzenei kultúra hagyományainak megmentése. Aktívan részt vesz a magyarországi zsidó hitéletben, valamint a zsidó kulturális eseményeken, mind Budapesten, mind vidéken. Feladatának tekinti a határon túli magyar ajkú zsidó közösségek látogatását, s aktív kapcsolatot tart egyéb felekezetek kórusaival. A repertoár azt a kultúrát igyekszik tükrözni, amely valamikor a zsidóság mindennapi életének része volt, otthon és a zsinagógában. A kórus első külföldi útja 1979-ben Bécsbe vezetett. Ezt több más út is követte: 1986-ban izraeli, majd olaszországi, jugoszláviai, ukrainai, több szlovákiai és németországi hangversenykörút. Ádám Emil 1986 októberében Assisiben lépett utoljára hangversenydobogóra. 1987. február 10-én hunyt el, rövid betegeskedés után. Temegetésekor egyik tanítványa így búcsúzott:

Ádám Emilt, akik tanítványként tisztelhatték, olyan embernek ismerték, akinek az életében a legfontosabb dolog a nevelés, a tanítás és a zenei ismeretek átadása; a Goldmark Kórus tagjaként olyan karmesterrel találkoztunk, akinek a nap 24 órájában a gondolatai a kórus körül forognak, közelebbi kapcsolatba kerülve a tanár úrral —mint magánemberrel— úgy érezhettük, hogy szívvel-lélekkel segítve minket, mindenkor rendelkezésünkre áll.

„Míg zeng a dal ne félj, míg zeng a dal, remélj!” Halála után a Goldmark Kórus töretlenül folytatja munkáját az alapító szellemében, leánya Rónainé Ádám Mária vezetésével. Azóta négy lézerlemez jelent meg, számos külföldi meghívásnak tett eleget az énekkar. Magyarországon is egyre nő az érdeklődés: több diplomavetés, egyházzenei hangverseny, TV- és rádiófelvétel bizonyítja, hogy Ádám Emil elképzelése helyes volt, az általa megkezdett utat tovább lehet és kell folytatni. Zeneszerzői munkásságának „örököse” Király László zeneszerző, a kórus tagja, aki menti a magyar és kelet-európai zsidó dallamokat, az énekkarnak írt feldolgozásokkal. Így van remény arra, hogy a kelet- és közép-európai világi és szakrális zsidó zenei hagyományok tovább élnek, a zsidó közösségnek éltető erőt adva összekötnek múltat, jelent és jövőt.

¹⁹ Goldmark Károly (1830 Keszthely–1915 Bécs). Édesapja a keszthelyi zsinagóga kántora volt. Tanulmányait Bécsben végezte, majd Pesten tanult tovább. Fő műve a Sába királynője c. opera, de számos kamaraművét és zenekari darabját mind a mai napig világszerte játsszák.

Ádám Emil műveinek jegyzéke

I. Eredeti vokális művek

- Ádajn ajlom** háromszólamú férfikarra. Tisztázat 1939. III. 2-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kéziratos gyűjteményben, fél oldal
- Ádajnaj moloch** énekhangra és zongorára. Litogr., kézzel beírt szöveggel, 4 oldal (Debrecen)
- Áhívás ajlom** énekhangra és orgonára. *Mari-Tamás esküvője. Bpest, 1974. VII. 2. Régi Dallamok felhasználásával.* Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben javításokkal, 4 oldal. Tintával írt tisztázat: 1974. VI. 26., 3 oldal
- Áldás (Böráchá)** az *Eszter* c. drámából négyszólamú vegyeskarra. Debrecen 1941, Budapest 1974. II. 5. Átdolgozás a Goldmark Kórus számára. Kézirat sokszorosítása, 1 oldal
- Áni máámin** négyszólamú vegyeskarra. 1969. XI. Kézirat fénymásolata, 1 oldal
- Echod jochid (Jelige).** Kardos László verse. Eredetileg férfikarra, 1941. III. 20. Sokszorosítás, 1 oldal. Átdolgozás négyszólamú vegyeskarra: 1970, 1 oldal. Kézirat
- Eszter.** Kísérőzene szólóhangokra, kórusra és vonószenekarra. Szöveg: Jean Racine, ford. Bencze László. Racine tragédiája Debrecenben jelent meg 1941-ben a Debreceni Zsidó Gimnázium Barátainak Egyesülete kiadásában: *Eszter*. Tragédia 3 felvonásban. — Zongorakivonat: részben ceruzás piszkozat, 1–8. sz., dátum: 1947. II. 10–20. Tisztázat: kézirat, 13 oldal, dátum: 1947. III. 6. Tartalom: 1–5., 7–8.szám. Partitúra: *Zenekari kíséret a kórusokhoz* felirattal, 8 oldal. Zenekari szólamok: I–III. hegedű, cselló, nagybőgő.
- Háskivénu** négyszólamú vegyeskarra, a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kéziratos gyűjteményben, 1931. IV. 26.–V. 3.
- Kajl Ádajnaj** négyszólamú vegyeskarra. Tisztázat 1937. VIII. 4-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kéziratos gyűjteményben, 1 oldal
- Kidus** énekhangra és zongorára. Litogr., kézzel beírt szöveggel, 4 oldal (Debrecen)
- Má nistáno** gyermekhangra kíséret nélkül. *Andris fiamnak írtam Debrecenben, kb. 1942 tavaszán. Ő énekelte a „Széder dalok” délutánján.* [1943?] Megjegyzés a végén: *Emlékezetből felújítottam Pista unokám részére, aki ma fogja a Széder-nél énekelni.* Bpest, 1983. III. 28-án
- Mimkajmaj** négyszólamú vegyeskarra. 1939. V. 18. dátummal tisztázat a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kéziratos gyűjteményben, 2 oldal
- Nááric'cho** négyszólamú vegyeskarra. Tisztázat 1937. IV. 29-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kéziratos gyűjteményben, 3 oldal
- Suttog a fenyves** egyszólamú gyermekkarra, Weöres Sándor versére. 1955. XII. 11. Kézirat: egy hangjegyfűzetben, 1 oldal
- 100. zoltár** énekhangra és zongorára. 1982. II. eleje. Ceruzás kézirat, 4 oldal

113. **zsoltár** négyszólamú vegyeskarra. Sokszorosított példány 1970-es dátummal, 1 oldal
130. **zsoltár** négyszólamú vegyeskarra. *Drága szüleim emlékére*. Bp. 1978. VII. 15–20. Ceruzás kézirat, 5 oldal
133. **zsoltár**. Kb. 1940-ben, Debrecenben írtam a mű refrénjét (*Hiné matajvo*), a Zsidó Gimnázium „ballagási” dalaként. Bpsten erre építettem az itt következő vegyeskart. Négyszólamú férfikarra. Kézirat 1972-es dátummal, 3 oldal. Négyszólamú vegyeskarra: 1970, 1 oldal. Kézirat
- Ünő színe tajkef** szólóra és négyszólamú vegyeskarra, *Rothman E. Op. 1. 930. VII. 6–8*. A „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 2 oldal
- Vőál jödé ávodecho** négyszólamú vegyeskarra. A „zsidótörvény” tárgyalásával kapcsolatos böjt napján. 1938. V. 8. A „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 2 oldal
- Zochrénu** négyszólamú vegyeskarra. Ceruzás kézirat, 4 oldal. Tisztázat a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, *Op. 2. 930. VII. 11.*, 1 oldal

II. Vokális feldolgozások, átdolgozások

- Ádajnaj mo odom** négyszólamú férfikarra. Kézirat dátum nélkül, 1 oldal
- Af dem Pripecsik**: Chaszid dal háromszólamú nőikarra. 1965. Eredetileg a budapesti zsidó Árvaháznak készült egy hanukai előadásra. 1965-ben az Apáczai Csere János Gimnázium kórusának „Lengyel altatódal” vagy „Édes altatódal” címmel készült egy magyar szöveges változat Rossa Ernő versére. — Édes altatódal: ceruzás másolat idegen kézírással, javításokkal, 1 oldal. Af dem Pripecsik: kézirat fénymásolata, 1 oldal
- Áhávász ajlom** négyszólamú vegyeskarra. Tisztázat 1933. II. 12-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 3 oldal
- Álkulo** vegyeskarra. A Hanoar Hacion kórus számára, 1946.
- Baráti népek dalai**: magyar, orosz, albán, román, szlovák, cseh, lengyel népdalok zongorakísérettel, 1965.
- Chászid dalcokor** négyszólamú vegyeskarra. 1979. XII. 5. Kézirat sokszorosítása, 1 oldal
- Chászid lakodalmas** négyszólamú vegyeskarra. 1978. IX. 16.–IX. 25. Ceruzás kézirat, 4 oldal. Tisztázat: 1979. IX. 27., 3 oldal
- Én kic vo** négyszólamú vegyeskarra. Tisztázat 1934. VIII. 15. dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 2 oldal
- Esz brent**: A varsói felkelők dala négyszólamú vegyeskarra és zongorára. 1971. XII. Ceruzás kézirat és vázlat egy hangjegyfűzetben, 2 oldal. Kézirat sokszorosítása, 2 oldal

- Főünnepi dallamok.** Orgonakíséret Salomon Sulzer dallamaihoz. 1973. IV. 20–27.
Kézirat sokszorosítása, 8 oldal
- Gaudeamus igitur:** Régi diákdal háromszólamú egyneműkarra. 1967. II. 16.
Kézirat, 1 oldal
- Ha az Isten** négyszólamú vegyeskarra, Friedman dallamának feldolgozása *Reisz Klára elhunytá alkalmából 1950. V. 7-én.* Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben, 2 oldal
- Hájajm hárász ajlom** négyszólamú férfikarra. Moór Ráfáel dallamának feldolgozása. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben 1971. VII. 16-i dátummal, 1 oldal. Tintás tisztázat 1973. IX-i dátummal, *Egykori debreceni (chászid) dallam után*, 1 oldal
- Hájajm töámcénu** négyszólamú férfikarra, Fr. Volkert dallamának feldolgozása. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben dátum nélkül, 2 oldal
- Hájárdén** férfikarra. A Debreceni Izraelita Ifjak Dalkörének, 1946-ban vegyeskari változat a Hanoar Hacioni kórusnak. Sokszorosított Tenor I–II. szólam a férfikari változathoz, 1937. II. 27.
- Hámáávir bonov** négyszólamú vegyeskarra. Ceruzás beírás dátum nélkül a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, fél oldal
- Hámávdil:** Szombatbúcsúztató kóruszsvit négy tételben. Eredetileg négyszólamú férfikarra a Debreceni Izraelita Ifjak Dalkörének 1941-ben. A dallamokat Berta Konsztantinowa, a lódzi Jiddis Színház művésznője énekelte egy debreceni fellépésén. 1944-ben elkészült a vegyeskari változat is, a német megszállás miatt ennek előadására már nem került sor. A háború után a Hanoar Hacioni kórusnak a szerző emlékezetéből írta le ismét a darabot. Férfikari változat: 1946. IX. 5-i dátummal egy hangjegyfűzetben, kiegészítve 1947. X. 20-án. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben, 8 oldal. Vegyeskari változat: sokszorosítás, 6 oldal
- 3 szombati kórus** négyszólamú vegyeskarra. Gottlieb Manó dallamainak feldolgozása. Kézirat dátum nélkül, 4 oldal
- Háskivénu.** Goldenberg dallamának feldolgozása. Eredetileg négyszólamú férfikarra a debreceni templomi kórusnak, majd a Debreceni Izraelita Ifjak Dalkörének. Átdolgozás négyszólamú vegyeskarra a Goldmark Kórusnak: 1974. IV. 26. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben, 4 oldal. Kézirat sokszorosítása, 4 oldal
- Hát a Jide Wabele** férfikarra. A Debreceni Izraelita Ifjak Dalkörének.
- Ha te Isten:** Gyászkar négyszólamú férfikarra. *Úgy tudom: Friedman, átjav. Ádám E.* 1975. II. 5. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben, 1 oldal
- Hátikvá** négyszólamú vegyeskarra. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben 1949. I. 24. dátummal, 2 oldal
- Isten dicsősége** négyszólamú férfikarra. Beethoven „Die Ehre Gottes aus der Natur” (Op. 48. No. 4.) c. dalának átírata. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben 1971. XI-i dátummal, magyar szöveggel

- Jömé háchánuká.** Sambursky dalának átírata négyszólamú vegyeskarra a Hanoar Hacioni kórus számára. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben 1946. XI. 12. dátummal, 3 oldal. Sokszorosított példány: 2 oldal
- Ki lekách tajv.** Spivák dallamának feldolgozása négyszólamú vegyeskarra. A „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 1939. VI. 20., 1 oldal
- Kövajdaj.** *Duett* női és férfihangra. *Szerzője: Gottlieb M. (valószínű!). Emlékezetből.* Kézirat 1975. X. 9-i dátummal, 1 oldal
- Löcho dajdi** négyszólamú vegyeskarra. A „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, dátum nélkül, Rothman E. átírata, 3 oldal
- Löcho dajdi** négyszólamú vegyeskarra, *Összeállította, kar és feld. Rothman E.* A „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 1934. II. 15., 7 oldal
- Löchu nőránöno** négyszólamú vegyeskarra. *Régi dallam (Debrecen), Ádám Emil átírata Bp. 1980. szept. 10–28.* Ceruzás kézirat javításokkal, 6 oldal. Végleges változat: kézirat sokszorosítása, 4 oldal
- Majerke mein Sohn:** Chászid népdal négyszólamú vegyeskarra. A Hanoar Hacioni kórus számára. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben, 1947. I. 21-i dátummal, 2 oldal. Sokszorosított: 1 oldal
- Mázim olov** férfikarra. 1947
- Méal pizgát** négyszólamú vegyeskarra a Hanoar Hacioni kórus számára. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben [1947.] IX. 5-i dátummal, 2 oldal. Sokszorosított, 2 oldal
- Misebérách** négyszólamú vegyeskarra. Tisztázat 1934. XI-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 3 oldal
- Moajz cur.** A hagyományos hanukai dallam feldolgozása négyszólamú vegyeskarra. Eredetileg a debreceni templomi kórus, majd a Debreceni Izraelita Ifjak Dalköre számára férfikarra. A vegyeskari változat a Hanoar Hacioni Kórusnak készült. A leírás dátuma: 1946, 1 oldal
- Nááriccho** négyszólamú vegyeskarra. Spivák dallamának feldolgozása. A „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, dátum nélkül, 2 oldal
- Nászinduló** négyszólamú vegyeskarra orgonával vagy zongorával. Mendelssohn művének átírata Rossa Ernő szövegével. Kézírás sokszorosítása, 2 oldal
- 4 magyar népdal Bartók gyűjteményéből** négyszólamú férfikarra: Nagyvárad kikötőbe'; Nem loptam én; Elvesztettem páromat; Tíz litero bennem van. 1930. VIII. 14. Sokszorosítás, 5 oldal
- Numi, numi.** J. Engel dallamának feldolgozása háromszólamú vegyeskarra a Goldmark Kórus számára. 1975. X. 26. Kézirat sokszorosítása, 1 oldal
- Pálmách:** Induló négyszólamú vegyeskarra. A Hanoar Hacioni kórus számára, 1946. XI. 10. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben, 4 oldal. Sokszorosítás: 2 oldal

- Purimi chászid dalok** énekhangra és zongorára. Ceruzás kézirat, 1973. II. 4., 2 oldal
- Purimi chászid dalok** négyszólamú vegyeskarra. Eredetileg férfikarra, a Debreceni Izraelita Ifjak Dalkörének, vegyeskari változat 1946-ból a Hanoar Hacioni kórusnak. Sokszorosítás, 3 oldal. A *Homon hal gewalt die Jiden aufhengen* kezdetű rész ceruzás kézírata külön egy hangjegyfűzetben, dátum nélkül, 1 oldal
- Röcé** négyszólamú vegyeskarra. Tisztázat 1941. XII. 26-i dátummal a „Templo mi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 2 oldal. Utólagos bejegyzés: *Erösen Gottschál után!* 1982. VII. 20.
- R'zek** énekhangra és orgonára vagy zongorára. *Stern László műsorából feldolgozta Ádám Emil, 1970. jan.* Ceruzás kézirat, 4 oldal
- Sábbosz mönucho:** Szombati dalcso kor négyszólamú vegyeskarra és orgonára. A Goldmark Kórus számára, 1971. Kézírásos másolat, 5 oldal
- Siviszi Ádajnaj** négyszólamú férfikarra. Salamon Sulzer dallamának feldolgozása, 1973. III. 3. Kézirat, 1 oldal
- Sajsánász Jakajv** négyszólamú vegyeskarra. Ceruzás kézirat egy hangjegyfűzetben 1947. I. 24-i dátummal, befejezetlen
- Swenee folyó:** Néger dal háromszólamú leány- vagy nőkarra. Stephen C. Forster dallama, Dalos László magyar szövege. 1967. III. 10. Kézírásos másolat, 2 oldal
- Szim solajm** négyszólamú vegyeskarra. Ceruzás vázlat, 1 oldal
- Szimhu bijerusálájim** négyszólamú vegyeskarra. A Hanoar Hacioni kórus számára 1946-ból, egy 1947. IX. 10-i dátummal ellátott vegyeskari változat ceruzás kézírata egy hangjegyfűzetben, 5 oldal. Végleges változat: 1973, a Goldmark Kórus számára: sokszorosított, 2 oldal
- Szizu vöszimhu:** Chászid dallamok. 1972. XII. Kézirat fénymásolata, 7 oldal
- Techezákno** férfikarra. Bialik költeménye. A Debreceni Izraelita Ifjak Dalkörének, 1946-ban vegyeskari változat a Hanoar Hacioni kórusnak. Férfikari változathoz Tenor II. szólam, 1934. XII. 11.
- Träumerei.** Robert Schumann darabjának átírata háromszólamú egyzeneműkarra, Dalos László szövegével. 1967. XI. Kézirat, 3 oldal
- Tu bisövát** gyermekhangra kíséret nélkül. *A fák ünnepére készült gyermekdal, Debrecen, 1937.* Kézirat, 1 oldal
- Újhéber dalcso kor** négyszólamú vegyeskarra. 1986. Kézirat sokszorosítása, 1 oldal
- Unöszáne tajkef** szólókra, vegyeskarra orgona- vagy zongorakísérettel. Blumenthal dallama. Átirat: 1975. december. Waldmann Tibor másolata, 7 oldal
- Unöszáne tajkef** szólókra és négyszólamú vegyeskarra. Blumenthal dallama. Eredetileg a debreceni, majd a Hegedűs Gyula utcai templomi kórusnak (1970). Végleges változat a Goldmark Kórusnak: 1973. Sokszorosítás, 9 oldal
- Unser rebenyu** négyszólamú vegyeskarra. 1983. VII. 29. Ceruzás kézirat, 1 oldal. Eredetileg a Debreceni Izraelita Ifjak Dalköre részére férfikarra. Vegyeskari

- átirat a Goldmark Kórusnak: 1973. Végleges változat: kézirat sokszorosítása 1983. VII. 29., 1 oldal
- Uvásajfor** énekhangra és orgonára. Blumenthal dallama. Csak az énekszólám 1983. VIII. 1-i dátummal, 1 oldal
- Uvásajfor** négyyszólamú vegyeskarra, tisztázat 1930. VII. 13-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 7 oldal
- Uvöchén jiszkades** négyyszólamú vegyeskarra. Gottlieb Manó dallamának feldolgozása. Eredetileg a debreceni templomnak, majd a Debreceni Izraelita Ifjak Dalköre számára férfikarra. Férfikari változat: ceruzás kézirat egy hangjegyfüzetben 1971. VII. 20-i dátummal, 4 oldal. Vegyeskari változat a Goldmark Kórusnak: 1973. Sokszorosítás: 5 oldal
- Vöchách hojo** férfikarra. 1947
- Vöál jödé** két férfihangra. Ceruzás kézirat egy hangjegyfüzetben, 1971. XI., 2 oldal, tisztázat tintával „Duett” felirattal 1977. XI. 14-i dátummal
- Vöchajl mááminim** négyyszólamú férfikarra. Gottlieb Manó dallamának feldolgozása. Ceruzás kézirat egy hangjegyfüzetben 1971. VII. 15-i dátummal, 4 oldal
- Vöjislách börocho** négyyszólamú vegyeskarra. Ceruzás kézirat, 1 oldal (Később a 3 szombati dal című ciklus utolsó darabja)
- Vösomru.** Lewandowski (?) nyomán Speiser és Rotman átírata. 1939. XII. 7-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 1 oldal
- Vösomru** szólóra és kétszólamú kórusra. Ceruzás kézirat, 1958. VIII. 12., 4 oldal
- Vösomru** négyyszólamú vegyeskarra, tisztázat 1933. VI. 16-i dátummal a „Templomi karénekek vezérkönyve” feliratú kézírásos gyűjteményben, 3 oldal
- Zugtse rebenju** tenorszólóra és négyyszólamú vegyeskarra. Eredetileg férfikarra a Debreceni Izraelita Ifjak Dalköre számára. A Goldmark Kórusnak készített átirat keletkezési dátuma 1973
- Zsidó lélek — zsidó ének:** Chászid dalok négyyszólamú vegyeskarra és zongorára. 1974-ben készült a Goldmark Kórus számára

III. Gyűjtések, lejegyzések

- Dallamok a **Széfer Chájjim** c. héber olvasó- és gyakorlókönyvben: Hiné mataj; Hánérót hálálu; Tu bis'vát; Áhávász ajlom
- Debreceni templomi dallam-feljegyzések** (1948–1958 között): Kol nidré-dallamok; Vösomru; Omnom kén; Szölach no ásomajs; Löcho dajdi és más szombati dallamok; Áldás-dallamok; Vájhulu hásomájim
- Él molé rachamim.** Ceruzás lejegyzés egy hangjegyfüzetben. *Trad. alapján, Bp. 1978. V. 31.* Tisztázat ugyanazzal a dátummal, 2 oldal
- Esküvői brochék.** *Feleki Rezső egykori éneke. Mari-Tamás esküvője, magnetofonfelvételtől: 1974. VI. 2., 2 oldal*

A **szombati liturgia** dallamai. Sokszorosítás, 4 oldal

A **tóraolvasás** hangjelei. Sokszorosítás a Pesti Izr. Hitközség Gimnáziuma számára. Átvizsgálta: dr. Szabolcsi Bence

IV. Hangszeres művek

Hátikvá fúvószenekarra. 20 kézirásos szólam

Pálmách: Induló fúvószenekarra. 20 kézirásos szólam

Techezákná fúvószenekarra. 19 kézirásos szólam. Ceruzával írott partitúra, 5 oldal

Tornagyakorlat. 20 kézirásos szólam

A fúvószenekari szólamok az alábbi feliratú irattartóban találhatóak: *Jomhánoar-ra fúvószenekar; Hátikvá; Techezákná; Pálmách-ind.; Tornagyakorl.; Kisok és Beszkárt sporttelepen 1947-ben*

V. Írások

A **Debreceni Zsidó Dalkör (előbb Izr. Ifjak Dalköre) rövid története** (1910–1944). 1968. Április. Gépirat, 9 oldal

Ének, karének. Cikk az iskolai évkönyvbe, 1969. IV. 10. Gépirat, 3 oldal

Az Országos Rabbiképző Intézet kántorképzőjének kézikönyve: A zsinagóga dallamai. Kézirat gyanánt. (Dallamgyűjtemény). 40 oldal

VI. Egyéb

Egy hangjegyfűzet. Felirata: *A Vadász-utcai követség" padlásán emlékezetből írtam le a bentieket. 1944. decemberben.* Tartalom: Beethoven: Himnusz az éjhez négy-szólamú férfikarra; Ádám Emil feld.: Hájárdén négy-szólamú vegyeskarra; Sambursky: Báámenucha; Ádám Emil feld.: Zugcse rebenju; Ám Jiszráél cháj

A Goldmark Kórus a szegedi zsinagógában.

7. *תָּרַח אֱלֹהִים וַיִּדְרֹשׁ*
 Boruch dtko A-daj-naj ély-henu melach k'otaj-lom, sayte pó-
 ri Hagofen - Boruch dtko Adaj-naj ély-henu melach k'otaj-lom, asat kidusonu, bi

9. *לֹא יִשְׁכַּח עַד וְעוֹלָם וְעָד וְעוֹלָם וְעָד*
 micva' ziv v'otoc vo-nu v'sabbas kedosaj b'ot-ha-vo uvrocn k'indilenu ziko
 rajn, lo ma'azé v're-sisz - ki hu jom t'chillo lomro-e kajdes ze'

11. *וְעוֹלָם וְעָד וְעוֹלָם וְעָד וְעוֹלָם וְעָד*
 cher, lit'asz micro jim - ki vo-nu vo dkat - to v'otaj-zo nu kidus - to mikol - hord-
 mim, v'sabbas kedosaj b'ot-ha-vo uvrocn k'indilenu, Boruch dtko Adaj-naj.

13. *וְעוֹלָם וְעָד וְעוֹלָם וְעָד וְעוֹלָם וְעָד*
 m'ka - - - de's - ha'sab - basz -

1969. 3. 0. k'inas
 ismilt'ase: 1976. III. 13. 18.

A péntek esti kidus Adám Emil lejegyzésében.